

Maciej Dalecki, *Kazimierz Karol Arłamowski – historyk, archiwista, pedagog*, „Nasz Przemyśl” 2011 nr 11; zob. także: Maciej Dalecki, *Kazimierz Karol Arłamowski* [w:] *Przemyski słownik biograficzny*, t. 3, pod red. Ewy Grin-Piszczek, Tomasza Pudłockiego, Anny Siciak, Przemyśl 2016 s. 5-11, tam bibliogr. i fot.

Kazimierz Karol Arłamowski

W gronie ludzi wyróżniających się swoją wykonywaną z pasją działalnością na rzecz miasta Przemyśla i jego społeczności były także osoby związane pracą naukową lub zawodową z przemyskim Archiwum. Sylwetki tych osób są dziś niestety zapomniane, znane tylko nielicznym historykom lub archiwistom. W Przemyślu, pomimo swoich niewątpliwych zasług, nie są patronami ulic, nie uhonorowano ich tablicami pamiątkowymi. Zaliczyć do nich należy Kazimierza Karola Arłamowskiego – historyka, archiwistę, pedagoga.

Kazimierz Karol Arłamowski urodził się 20 IX 1900 r. w Nadwórnej jako syn leśniczego Mieczysława i Ferdynandy z domu Kessler. Posiadał troje rodzeństwa: brata Witolda oraz siostry Marię i Janinę. Po ukończeniu szkoły ludowej w rodzinnej miejscowości kontynuował naukę uczęszczając z przerwami w różnych latach (z uwagi na warunki wojenne) do gimnazjów w Stanisławowie i Nowym Sączu oraz na kurs dokształcający dla uczniów-żołnierzy we Lwowie. Egzamin dojrzałości zdał w 1921 r. w Państwowym II Gimnazjum Polskim w Stanisławowie. Od marca do września 1918 r. odbywał służbę wojskową w armii austro-węgierskiej. Urlopowany z wojska, podjął pracę w starostwie w

Nadwórnej, gdzie był zatrudniony do listopada 1918 r. W maju 1919 r. wstąpił jako ochotnik do Wojska Polskiego, jednak ze względu na zły stan zdrowia został w sierpniu tego samego roku zwolniony ze służby. Przebywał następnie we Lwowie, gdzie w styczniu 1920 r. zdał egzamin prywatny z zakresu handlu towarowego w Akademii Handlowej. Po zdaniu egzaminu podjął pracę w Zarządzie Cywilnym Ziem Wschodnich, początkowo w Nadleśnictwie w Wołkowysku, a później w Wydziale Personalnym Sekretariatu Komisariatu Generalnego Ziem Wschodnich w Wilnie. W lipcu 1920 r. ponownie wstąpił ochotniczo do Wojska Polskiego, w którym odbywał służbę do lutego 1921 r.

Po zdaniu egzaminu dojrzałości Arłamowski rozpoczął w 1921 r. studia na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. Studiował najpierw na Wydziale Prawa i Umiejętności Politycznych, a w 1922 r. przeniósł się na Wydział Filozoficzny (potem Humanistyczny), gdzie podjął studia na kierunku historycznym, pracując na seminarium F. Bujaka. Po ukończeniu studiów, rozpoczął w lutym 1928 r. pracę zawodową nauczyciela w Prywatnym Seminarium Nauczycielskim Męskim w Przemyślu, a od września w Państwowym Gimnazjum II im. K. Morawskiego w Przemyślu. W szkole tej pracował do wybuchu II wojny światowej.

W 1927 r. Arłamowski zawarł w Przemyślu związek małżeński z poznaną w okresie studiów Emilią Tułasiewicz. W roku 1930 urodziła się im córka Anna.

6 VII 1932 r. uzyskał stopień doktora filozofii na podstawie pracy doktorskiej „Przemyskie ceny żyw-

nościowe i odzieżowe do roku 1772”. Prowadził również działalność naukową i społeczną w Towarzystwie Przyjaciół Nauk (TPN) w Przemyślu i w przemyskim Oddziale Polskiego Towarzystwa Historycznego (PTH). Był członkiem władz statutowych obu tych towarzystw. Opublikował w tym okresie kilka prac naukowych, z których największe uznanie zyskały „Dzieje przemyskich cechów rzemieślniczych w dawnej Polsce” (1931). Ponadto pomagał Janowi Smolce – opiekunowi Archiwum Miejskiego w Przemyślu, w porządkowaniu akt staropolskich przechowywanych w tej placówce.

W końcu sierpnia 1939 r. Arłamowski został zmobilizowany do wojska. Uczestniczył w stopniu podporucznika w walkach w wojnie 1939 roku, w trakcie których dostał się do niewoli niemieckiej w miejscowości Hołosko pod Lwowem. Od października 1939 r. do kwietnia 1945 r. przebywał jako jeńiec w obozie VIIA Murnau w Bawarii. Po wyzwoleniu obozu przez wojska amerykańskie wstąpił w sierpniu 1945 r. w szeregi II Korpusu Polskiego we Włoszech. Przydzielono go do Wojskowego Oddziału Historycznego, w którym zbierał i opracowywał materiały źródłowe do historii walk i strat poniesionych przez Korpus. Po likwidacji II Korpusu wyjechał w 1946 r. do Wielkiej Brytanii, gdzie został w czerwcu 1947 r. zdemobilizowany. Wrócił do Przemyśla spotykając się po kilku latach rozłąki z żoną i córką.

We wrześniu 1947 r. Arłamowski podjął pracę nauczyciela w Państwowym Koedukacyjnym Gimnazjum i Liceum Handlowym w Przemyślu. Równocześnie od września 1947 r. objął funkcję kierowni-

ka Archiwum Miejskiego w Przemyślu. W październiku 1947 r. przewiózł z Krakowa do Przemyśla zasób tego Archiwum, obejmujący przemyskie staropolskie dokumenty i akta miejskie, które okupacyjne władze niemieckie ewakuowały w czerwcu 1944 r. do Tyńca pod Krakowem. Przez kilka miesięcy w 1951 r. Arłamowski sprawował także funkcję kierownika Muzeum w Przemyślu.

W lipcu 1951 r. dotychczasowe Archiwum Miejskie w Przemyślu zostało upaństwowione i podporządkowane Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w Warszawie i utworzonemu w 1950 r. Wojewódzkiemu Archiwum Państwowemu (WAP) w Rzeszowie. Z dniem 1 IX 1951 r., po rezygnacji z pracy w szkolnictwie, Arłamowski został zatrudniony na pełnym etacie jako kierownik Archiwum Miejskiego. 1 X 1952 r. siedzibę WAP przeniesiono z Rzeszowa do Przemyśla, a Arłamowskiemu powierzono stanowisko pełniące obowiązki dyrektora. 1 XI 1956 r. uzyskał natomiast nominację na dyrektora (był nim do przejścia na emeryturę 31 XII 1970). Sprawując tę funkcję przyczynił się w szczególności do zorganizowania sieci archiwów państwowych w południowo-wschodniej Polsce, zapewnienia im odpowiedniej bazy lokalowej, zabezpieczenia i skompletowania szeregu cennych archiwaliów do ich zasobu, a także wykształcenia kadry wykwalifikowanych archiwistów.

W okresie pobytu i pracy zawodowej w Przemyślu w latach 1947–1972, Arłamowski kontynuował rozpoczętą przed II wojną światową pracę naukową oraz działalność społeczną w różnych stowarzyszeniach i organizacjach. Prowadził nadal prace badawcze do-

tyczące historii gospodarczej oraz dziejów miasta Przemyśla i ziemi przemyskiej. Podjął także badania z zakresu archiwistyki i archiwoznawstwa, publikując artykuły w czasopiśmie „Archeion”. Przystąpił również do kilkuletniej pracy nad przygotowaniem do druku wydawnictwa źródłowego „Lustracja województwa ruskiego 1661–1665”. Wyniki swoich badań prezentował w referatach wygłaszanych na konferencjach, sesjach i posiedzeniach naukowych oraz w formie publikowanej. 27 IV 1956 r. Centralna Komisja Kwalifikacyjna dla Pracowników Nauki przyznała mu tytuł naukowy docenta.

Oprócz działalności naukowej Arłamowski angażował się również w popularyzację wiedzy historycznej, wygłaszając odczyty i publikując artykuły popularnonaukowe. Działal także aktywnie społecznie. Pełnił m.in. funkcje członka Dyrekcji TPN w Przemyśle (1948–1951), prezesa (1957–1965), a następnie wiceprezesa (1965–1974) Oddziału PTH w Przemyśle, przewodniczącego Oddziału Stowarzyszenia Archiwistów Polskich w Przemyśle (1965–1968), członka prezydium (1950–1951), a potem (1951–1952) wiceprzewodniczącego Powiatowego Komitetu Stronnictwa Demokratycznego w Przemyśle. Był również członkiem m.in. Rady Naukowej Stacji Naukowej PTH w Przemyśle, Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Rzeszowie, Komisji Nauk Historycznych krakowskiego Oddziału Polskiej Akademii Nauk, Klubu Murnauczyków. We wrześniu 1979 r. Walne Zgromadzenie PTH w Katowicach nadało mu godność honorowego członka PTH.

W czerwcu 1972 r. Arłamowski przeprowadził się wraz z rodziną do Wrocławia, a w grudniu 1977 r. wyjechał do Krakowa i zamieszkał u zaprzyjaźnionej z nim Wandy Kaput. Pomimo pogarszającego się stanu zdrowia do końca życia pracował naukowo. Zmarł 9 VII 1982 r. po kilkudniowym pobycie w szpitalu i został pochowany na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie.